

۱- چه عواملی زمینه شکوفایی فرهنگ و هنر در دوره صفوی را فراهم کرد؟ جواب: (ص ۱۵۸)

۲- شاهان صفوی به منظور ترویج معارف شیعه چه اقدامی انجام دادند و این اقدام چه تأثیری داشت؟

فرهنگ و تمدن در عصر صفوی

درس ۱۴

عصر صفوی یکی از درخشان‌ترین دوره‌های فرهنگ و هنر ایران دوران اسلامی به شمار می‌رود. در این عصر، ایرانیان در صنعت، هنر، معماری و برخی شاخه‌های علوم پیشرفت شایانی کردند و آثار عظیمی از خود به جا گذاشتند. در این درس، شما با بررسی شواهد و مدارک تاریخی، برجسته‌ترین دستاوردهای فرهنگی و تمدنی دوره صفوی را شناسایی و ارزیابی خواهید کرد.

زمینه‌های شکوفایی فرهنگ و هنر

بحث و گفت‌وگو

درباره رابطه ثبات سیاسی، امنیت و رونق و رفاه اقتصادی با توسعه و شکوفایی علمی و فرهنگی بحث و گفت‌وگو کنید.

و تمدنی دوره صفوی داشت.

تعلیم و تربیت و مراکز آموزشی

علوم و معارف

از آنجا که در زمان تأسیس حکومت صفوی، تعداد عالمان و مراکز علمی شیعی در ایران کم بود، شاهان صفوی به منظور ترویج معارف شیعه و رفع نیازهای مذهبی و حقوقی جامعه، عده‌ای از علمای شیعه جبل عامل لبنان، عراق و بحرین را به ایران دعوت کردند. با ورود این گروه از علما، آموزش علوم دینی، به ویژه معارف شیعی، در ایران گسترش یافت. در این دوره، آموزش ادبیات، حکمت و فلسفه در مراکز مختلفی صورت می‌گرفت.

برخی از محققان ایرانی و اروپایی، عصر صفوی را دوران افول شعر و ادبیات فارسی دانسته‌اند، اما تحقیقات جدید، قطعیت این نظر را مورد تردید قرار داده است. برخی از شاهان صفوی شاعر و حامیان جدی شعرا بودند. از شاعران شاخص عصر صفوی می‌توان وحشی بافقی (د ۹۹۱ق)، محتشم کاشانی (د ۹۹۶ق) و صائب تبریزی (د ۱۰۸۶ق) را نام برد.

صفویان با ایجاد وحدت سیاسی، یکپارچگی جغرافیایی و انسجام اجتماعی در ایران، زمینه مناسبی برای توسعه و شکوفایی فرهنگی و تمدنی فراهم آوردند. علاوه بر آن، رسمیت یافتن و استقرار مذهب شیعه دوازده امامی، تأثیرات عمیقی بر همه ابعاد جامعه گذاشت؛ به گونه‌ای که علم، آموزش، فرهنگ و هنر ایرانی، تحت تأثیر آموزه‌های شیعی، جلوه‌های گوناگونی را از خود بروز داد. در این دوره، شاهان و مقام‌های کشوری و لشکری به هنر و معماری و فعالیت‌های علمی و آموزشی بیش از پیش توجه نشان دادند و هنرمندان، صنعت‌گران، معماران و عالمان را تشویق و حمایت کردند. آنان با سفارش ساخت آثار هنری به هنرمندان و صنعت‌گران، نقش فراوانی در شکوفایی هنر ایفا کردند. همچنین در دوره صفوی، سنت وقف در جامعه گسترش یافت و شاهان و سایر ثروتمندان بخشی از ثروت و دارایی خود را وقف امور مذهبی، علمی و آموزشی و ترویج هنر و معماری کردند. افزون بر این، علم‌دوستی، استعداد و ذوق هنری ایرانیان و میراث علمی، ادبی و هنری ارزشمندی که از دوران قبل به خصوص عصر تیموری باقی مانده بود، تأثیر بسزایی در شکوفایی و غنای فرهنگی

۴- در خصوص تاریخ نگاری دوره صفوی توضیح داده و برخی آثار مهم این حوزه را نام ببرید.

۵- مدرسه به عنوان «مرکز علمی آموزشی» دارای چه ساختاری بود و چه علومی در آن آموزش داده می شد ؟ چند مثال ذکر کنید

بیشتر بدانیم

علاقه مندی ایرانیان به شعر و شاعری

آدام اولناریوس آلمانی، سفیر فریدریک سوم، می نویسد: «... ایرانی ها علاقه زیادی به شعر دارند و به جرئت می توانم بگویم که در دنیا ملتی وجود ندارد که بیش از ایرانی ها عاشق شعر و ادبیات باشد. در میان مردم عادی، افراد بسیاری را می توان یافت که طبع شعر دارند و درباره هر چیزی شعر می گویند... و در مجالس و گذرگاه ها برای سرگرمی و تفریح مردم خوانده و از آنها پولی بابت گذران خود می گیرند... کسانی که اشعار ادیبانه و فاضلانه می گویند معمولاً به دربار و محافل رجال راه دارند» (اولناریوس، سفرنامه، ص ۶۶۷-۶۶۸).

در دوره صفوی، که با تحولات عظیم علمی در اروپا هم زمان بود، علوم تجربی و ریاضیات در ایران رو به افول گذاشت. تنها برخی از متون کهن پزشکی مانند قانون ابن سینا و برخی متون قدیمی ریاضی و نجوم در مدارس تدریس می شد. نجوم و ستاره شناسی نیز با خرافات آمیخته شد و اعتقاد به سعد و نحس در میان عام و خاص رایج بود.

تاریخ نگاری در دوره صفوی در سه حوزه تاریخ عمومی، تاریخ محلی و تک نگاری ادامه یافت، هرچند به طور کلی نسبت به دوره مغول و تیموری تا حدی دچار افول شد. از مشهورترین آثار تاریخ نگاری این دوره می توان به کتاب حبیب السیر تألیف غیاث الدین خواندمیر در زمان سلطنت شاه اسماعیل اول، احسن التواریخ تألیف حسن بیگ روملو در زمان سلطنت شاه تهماسب اول و کتاب تاریخ عالم آرای عباسی تألیف اسکندر بیک منشی مربوط به دوره شاه عباس اول اشاره کرد.

نقطه چین

مراکز علمی و آموزشی

مدرسه چهارباغ - اصفهان

مدرسه: مدرسه در عصر صفوی مرکزی برای آموزش معارف دینی و دیگر علوم بود. مدارس توسط مقام های حکومتی، شخصیت های مذهبی و برخی از ثروتمندان خیر ساخته و حمایت می شد. بیشتر مدارس دارای موقوفاتی بودند که درآمد آن صرف مخارج این گونه مدارس می شد. پاره ای از وقف نامه های عصر صفوی نشان می دهند که زنان ثروتمند، بخش زیادی از ثروت خود را وقف اداره مدارس اصفهان کرده بودند. از مدارس معروف عصر صفوی در اصفهان می توان به مدرسه چهارباغ، مشهور به مدرسه مادر شاه و مدرسه شیخ لطف الله اشاره کرد. به معلمان مدارس، مدرّس می گفتند. مدرّسان دستیارانی داشتند که به آنها خلیفه (مبصر) یا مُعید گفته می شد و استاد را در امر آموزش کمک می کردند. محیط مدارس از نظر طراحی معماری، فضایی آرام و بانشاط

برای یادگیری و آموزش بود. به طور معمول حیاط وسیع مدرسه به باغچه یا باغ شباهت داشت و نهر آبی در میان آن جاری بود. برخی از زنان و دختران در خانه و زیر نظر والدین و معلمان خصوصی آموزش می دیدند. هنرها و صنایع به صورت انفرادی زیر نظر استاد، مستقیماً به شاگردان آموخته می شد.

۶- شاخص ترین چهره های علمی و فلسفی ایران در عصر صفوی را با ذکر آثارشان معرفی کنید

۷- در خصوص «صدر المتألهین شیرازی» (ملاصدرا) و مکتب فلسفی او توضیح دهید

علماء و دانشمندان

دستخط ملاصدرا - نامه او به ملاشمسای گیلانی، کتابخانه دانشگاه تهران، شماره ۲۶۰۲

در عصر صفوی در علوم چون فقه، کلام و تفسیر، علمای بزرگی پا به عرصه نهادند. دانشمندانی چون محمدتقی مجلسی (۱۰۰۳-۱۰۷۰ق)، فقیه، محدث و مؤلف کتاب‌های مهمی در حدیث و فقه و فرزند دانشمندش محمدباقر مجلسی (۱۰۳۷-۱۱۱۰ق)، صاحب دائرة المعارف بزرگ حدیثی به نام بحار الانوار، از بزرگان عصر خود محسوب می‌شدند. در حوزه فلسفه و عرفان، میرداماد (۹۶۹-۱۰۴۰ق)، از بنیان‌گذاران مکتب فلسفی اصفهان، صاحب تألیفات ارزشمند و شهرتی بسیار است. یکی از برجسته‌ترین علمای ایران در عصر صفوی، بهاءالدین محمدبن حسین عاملی (۹۵۳-۱۰۳۰ق) معروف به شیخ بهایی است که در همه علوم دینی و عقلی و طبیعی عصر صاحب نظر بود. از او تألیفات ارزشمندی به جا مانده است. شاخص‌ترین چهره فلسفی عصر صفوی و دوران بعد تا زمان ما، صدرالدین محمدبن قوام شیرازی (۹۷۹-۱۰۵۰ق)، معروف به صدر المتألهین و ملاصدرا بود. او که از شاگردان شیخ بهایی و میرداماد بود در فلسفه مؤسس مکتب فلسفی، «حکمت متعالیه» است. ملاصدرا میراث گران قدر چهار جریان فکری بزرگ اسلامی یعنی فلسفه مشاء، اشراق، کلام و عرفان را به هم درآمیخت و نظام فلسفی نوینی به وجود آورد.

۶ج

۶ج

۶ج

۷ج

کاوش خارج از کلاس

به پنج گروه تقسیم شوید و هر گروه درباره زندگی و آثار یکی از دانشمندان و عالمان زیر گزارشی تهیه و در کلاس ارائه کنید:

ملاصدرا، میرداماد، شیخ بهایی، محمدتقی مجلسی و محمدباقر مجلسی

فعالیت ۲

بررسی شواهد و مدارک

«همه ایرانی‌ها اهمیت زیادی برای علوم و کسانی که این علوم را می‌دانند ... قائلند. برای فراگرفتن علوم مختلف در گوشه و کنار ایران دانشگاه‌هایی وجود دارد که آنها را «مدرسه» می‌گویند ... در رأس هر یک از آنها «صدر» قرار دارد ... علوم که در این مدارس تدریس می‌شود عبارت‌اند از حساب، هندسه، خطابه، شعر، فیزیک، فلسفه، نجوم، حقوق و پزشکی. آنها کتب فلسفی ارسطو را به زبان عربی برگردانده و در مدارس خود تدریس می‌کنند» (التاریوس، آدام، سفرنامه، ص ۶۷۹-۶۸۰).

— به نظر شما مواد درسی در مدارس عصر صفوی براساس چه ملاک‌هایی تعیین می‌شد؟

۸- معماری ایران در عصر صفوی چگونه شکوفا شد و در کدام شهرها نمود بیشتری یافت ؟

۹- «میدان نقش جهان» اصفهان به همت چه کسی ساخته شد ؟ چه کاربردها و ویژگی هایی داشت ؟

پل خواجو - اصفهان

کاروان سرای شاه عباسی - کرج

معماری

ج ۸

عصر صفویان یکی از دوره‌های درخشان معماری ایران است. معماری ایرانی در این دوره، با برخورداری از تجارب معماری فاخر عصر تیموری و نیز در سایه ثبات، امنیت و حمایت پادشاهان به ویژه شاه عباس اول، شکوفا شد. شکوه و عظمت بناهایی که در این عصر در سراسر ایران به ویژه در اصفهان و قزوین ساخته شده، اعجاب آور و تحسین برانگیز است.

ج ۸

یکی از اعضای هیئت اعزامی لوئی چهاردهم، پادشاه مقتدر فرانسه به اصفهان، پایتخت ایران را به واسطه داشتن پل‌های کم نظیر، مسجدهای فیروزه‌ای و پهن‌اور و تناسب و ظرافت خانه‌های مجلل و کاخ‌های شاهانه ستوده است.^۱ در عصر صفوی نه تنها در اصفهان بلکه در سراسر ایران بناهای زیادی نظیر، مساجد، پل‌ها، مدارس، جاده‌ها، میدان‌ها، کاخ‌ها، باغ‌ها و کاروان‌سراها ساخته شد.

نقطه چین

مسجد شیخ لطف الله، شاهکار هنر کاشی کاری ایران

میدان نقش جهان یکی از زیباترین و مهم‌ترین مجموعه‌های تاریخی ایران و جهان و نماد معماری صفوی محسوب می‌شود.

این اثر به همت شاه عباس اول ساخته شد و مهم‌ترین ویژگی آن شکوه و عظمت و نیز کاربردهای متنوع بود. از جمله این کاربردها می‌توان به برگزاری جشن‌ها و مسابقات چوگان بازی و تیراندازی، باریابی سفرا، سان دیدن از سپاهیان، اجرای نمایش و آتش بازی اشاره کرد. از دیگر ویژگی‌های میدان نقش جهان، ارتباط آن با مراکز پر رفت و آمد شهر، یعنی مسجد و بازار بود. کاخ عالی قاپو به عنوان نماد قدرت سیاسی بر این میدان اشراف داشت

ج ۹

ج ۹

۱- گرس، سرگذشت و سفرنامه فرستاده فرانسه در دربار شاه سلطان حسین، ص ۷۱.

۱۰- دو مسجد شاخص واقع در میدان نقش جهان اصفهان را نام برده ویژگی های مشترک و یا منحصر به فرد هر کدام را بنویسید

۱۰ج

مسجد را به یکی از مجموعه های عالی معماری صفوی بدل کرده است. در ضلع دیگر این میدان، مسجد شیخ لطف الله طراحی و ساخته شده است. مسجد شیخ لطف الله به لحاظ وسعت و ابعاد، کوچک تر از مسجد جامع عباسی است، اما از نظر فن معماری و زیباشناسی از آثار بی نظیر معماری ایران به شمار می رود. از ویژگی های شاخص هر دو مسجد، کاشی کاری هنرمندانه ای است که تحسین و شگفتی هر بیننده ای را بر می انگیزد.

داشت. میدان نقش جهان متعلق به دولت و مردم بود. به گزارش سیاحان غربی، در شب عید نوروز میدان نقش جهان مملو از مردم و گروه های موسیقی و نمایشی می شد.

مسجد جامع عباسی (مسجد امام) یکی از زیباترین و مهم ترین مساجدی است که در عهد شاه عباس، به عنوان بخشی از مجموعه میدان نقش جهان طراحی و ساخته شد. هماهنگی در رنگ ها و نقش های کاشی ها و طراحی و معماری بی نظیر، این

۱۰ج

نقاشی یک معمار فرانسوی از میدان نقش جهان در حدود ۱۸۰۰م

فعالیت ۳

بررسی شواهد و مدارک

متن ۱: «... حضرت اعلی شاهی [شاه عباس اول] ... جهت انبساط ضمیر، اکثر اوقات در میدان نقش جهان با مخصوصان و مقربان به نشاط چوگان بازی و قیّق اندازی^۱، آتش بازی ها که استادان آتش ... ترتیب می دادند مشغول می فرمود.... تماشاجی اطراف و جوانب میدان را فرا گرفته، نظاره گران انجمن بودند» (اسکندر بیک ترکمان، عالم آرای عباسی، ج ۲، ص ۱۳۸۲).

متن ۲: «... در این سال [۱۰۲۳ ق]، ایلچیان [سفیران، فرستادگان] و چند نفر از پادریان [کشیشان و مبلغان مسیحی] فرنگ که عبارت از دانشمندان و رهبانان نصاری است از جانب پادشاه اسپانیه، که بزرگ ترین پادشاه فرنگستان است، به پایه سریر اعلی آمده در نقش جهان اصفهان به سعادت بساط پوش شاه جهان سرافراز شدند» (همان، ص ۱۴۲۲).

— در متن های بالا به چه کارکردهای میدان نقش جهان اشاره شده است؟

۱- قیق چوب بلندی بود که بر روی آن جام زرین و یا ظرفی از سکه قرار می دادند و در محلی در میدان کاشته می شد. عده ای سوار بر اسب با کمان با فاصله ای معین، در حالی که در تاخت بودند به جام زرین یا ظرف پر از سکه تیر می انداختند. هر کس که می توانست آن را پایین بیاورد برنده آن سکه ها و یا جام زرین می شد. این بازی از هیجان بالایی برخوردار بود و نوعی فعالیت نظامی نیز محسوب می شد.

۱۱- « کمال الدین بهزاد » چگونه به خدمت صفویان در آمد و در خصوص مکتب فلسفی او توضیح دهید

۱۲- نگارش « شاهنامه تهماسبی » در دوره کدام پادشاه به پایان رسید و چه ویژگی هایی داشت ؟

ج ۱۲ : (شاه تهماسب)

هنر

نگارگری و خوشنویسی

در دوره صفوی شاهد ظهور برخی مکتب های نقاشی و نگارگری و خلق آثار هنری فاخری هستیم که بخشی از آنها امروزه زینت بخش موزه های بزرگ جهان است.

ج ۱۱

شاه اسماعیل با فتح هرات، کمال الدین بهزاد، یکی از نوابغ هنر نقاشی دربار تیموری را با خود به تبریز برد و به ریاست کتابخانه دربار تبریز منصوب کرد. در این کتابخانه کارگاهی وجود داشت که کتاب های بسیار زیبایی در آن تهیه می شد. بهزاد و شاگردانش با خلق آثار بی نظیر و ترکیب مکتب هرات با عناصر جدید، مکتب جدیدی به نام مکتب تبریز پایه گذاری کردند. یکی از شاهکارهای این عصر، کتابت و تصویرگری شاهنامه بود که در زمان شاه تهماسب به پایان رسید و به شاهنامه تهماسبی معروف شد.

ج ۱۱

در شاهنامه تهماسبی دویست و پنجاه خرد نگاره وجود دارد که توسط هنرمندان برجسته ای چون سلطان محمد تبریزی، جلال الدین میرک و دیگران به تصویر درآمده اند. این اثر همچنین یکی از آثار گران قدر در زمینه خوشنویسی نیز محسوب می شود که توسط خطاطان هنرمندی به رشته تحریر در آمد.

ج ۱۲

ج ۱۲

هنرمندان قزوین در دوره شاه تهماسب، آثار برجسته ای پدید آوردند. شاه تهماسب از نقاشان و هنرمندان چیره دست زمان خود بود. مجموعه آثار خلق شده در دومین پایتخت صفوی از ویژگی ها و نوآوری هایی برخوردار بود که موجب شد سبک نقاشی آنان، به عنوان مکتب نگارگری قزوین نامیده و معروف شود.

ج ۱۳

ج ۱۳

هنر نگارگری در دوره شاه عباس اول به اوج شکوفایی خود رسید. در این دوره نقاش بزرگی به نام آقارضا عباسی با طرح ها و نوآوری های بی نظیرش، مکتب اصفهان را پایه گذاری کرد. مهم ترین نوآوری رضا عباسی در نگارگری این بود که زندگی روزمره عموم مردم و فعالیت اصناف و پیشه وران را به تصویر می کشید.

ج ۱۴

ج ۱۴

برگی از شاهنامه تهماسبی

شاهزاده محمد بیک گرجی، یکی از شاهکارهای نگارگری رضا عباسی

۱۳- در خصوص شخصیت هنری شاه تهماسب صفوی و « مکتب نگارگری قزوین » توضیح دهید

۱۴- در خصوص نگارگری دوره شاه عباس و « مکتب نگارگری اصفهان » توضیح دهید

۱۵- هنر «خوشنویسی و نگارگری» در دوره صفوی، توسط کدام هنرمندان به اوج شکوفایی رسید؟
۱۶- تحولات مربوط به «هنر فرش بافی» را در دوره صفوی توضیح داده و یک نمونه عالی مثال بزنید

فرش اردبیل - موزه ویکتوریا و آلبرت لندن

۱۵ج

در دوره صفوی هنر خوشنویسی در کنار هنر نگارگری به اوج شکوفایی رسید و هنرمندانی چون میرعلی هروی و میرعماد حسنی قزوینی آن را به کمال رسانیدند.

۱۵ج

بافندگی

۱۶ج

صفویان هنر اصیل فرش بافی ایران را از حالت روستایی و عشایری خارج کردند و به صورت یک صنعت ملی درآوردند. در این دوره کارگاه‌های بزرگ فرش بافی تحت نظارت دولت در سراسر کشور و به ویژه در پایتخت ایجاد شد. از آن دوره قالی‌های زیبا و نفیسی باقی مانده است. فرش اردبیل که به سفارش شاه تهماسب اول برای پیشکش به مقبره شیخ صفی الدین اردبیلی، توسط هنرمندان کاشانی بافته شده است، یکی از شاهکارهای هنری جهان به شمار می‌رود.

۱۶ج

نقطه چین

۱۷- رشته‌های مختلف پارچه بافی دوره صفوی را نام برده مهم‌ترین مراکز بافندگی آن عصر را معرفی کنید

برخی از محققان، دوره صفوی را عصر طلایی پارچه بافی در ایران شمرده‌اند. در این دوره پارچه‌های متنوع و گوناگونی مثل ابریشم، مخمل، بافت فلزی (زری بافت)، ترمه و قلمکار در کارگاه‌های کاشان، اصفهان، هرات، مشهد، یزد، کرمان و ... بافته می‌شد. هریک از این شهرها در تهیه و تولید پارچه‌ای خاص تخصص داشت. اصفهان، یزد و کاشان از مهم‌ترین کانون‌های پارچه‌های زری بافت بودند و بافندگان کرمان در تولید شال ترمه مهارت داشتند.

نمونه‌ای از پارچه‌های متعلق به دوره صفویه

۱- به طور کلی به پارچه‌هایی که دارای نخ فلزی یعنی طلا و نقره بودند «زری بافت» می‌گویند. البته به نوعی ظریف که معمولاً آبریشمی و دارای پوششی از طلا و نقره است، گلابتون نیز گفته می‌شود.

۱۸- ویژگی مهم « هنر فلزکاری » دوره صفوی چه بود و این قبیل آثار دارای چه کاربردهایی بودند ؟

۱۹- در کدام دوره ، استفاده از « فولاد » در هنر فلزکاری توسعه یافت ؟ جواب : (دوره صفوی)

فعالیت ۴

بررسی شواهد و مدارک

متن زیر را بخوانید و به پرسش‌های مربوط به آن پاسخ دهید.

«یادآوری می‌کنیم که سه چیز را در این شهر (کاشان) بهتر از ایتالیا تهیه می‌کنند، یا به هر حال به خوبی آن در ایتالیا ندیده‌ام. یکی از آنها شال است که از پارچه پهن و بلندی بافته شده و مردان آن را تاب می‌دهند و به دور کمر می‌بندند. این پارچه راه راه است و أحياناً در تار و پود آن طلا به کار رفته و دارای شرابه‌های^۱ زیبایی است... شیء دوم پارچه‌ای است به نام میلک که دارای دو رو است و رنگی مخصوص دارد و اشعار ایرانی و نقش زن و مرد در روی آن بافته شده است و واقعاً زیباتر از آن نمی‌توان مجسم کرد. سومین شیء، پارچه زربفت... و تفاوتش با پارچه قبلی این است که میلک فقط از ابریشم درست شده، در حالی که در تار و پود این پارچه طلا یا نقره و گاهی هر دو به کار رفته است. این پارچه‌ها در ایران منحصرأً از طرف زنان مصرف می‌شود؛ زیرا لباس مردان فقط از قماش نخی است. این لباس را شاه فعلی ایران (شاه عباس اول) مرسوم کرده و به نظر من علت این است که می‌خواهد ابریشم در مملکت زیاد مصرف نشود و این متاع که پول فراوان عاید خزانه می‌کند، تا حد امکان بیشتر صادر شود» (دلاواله، سفرنامه، ص ۱۱۵-۱۱۶).

۱- با توجه به متن، وضعیت پارچه بافی ایران در عصر صفوی را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

۲- سعدی در گلستان می‌گوید که دیبای روم، صاحب شهرتی بود و به شرق صادر می‌شد. به نظر شما، از زمان سعدی در قرن هفتم تا زمان تألیف سفرنامه جهانگرد ایتالیایی در دوره شاه عباس (قرن یازدهم قمری) چه تحولی در پارچه بافی ایران قابل مشاهده است؟

۱- رشته‌ها و منگوله‌هایی که از کناره و حاشیه بافته‌ها آویخته می‌شود.

نمونه ای از آثار فلزی دوره صفوی

فلزکاری

یکی از هنرهای ممتاز و برجسته عصر صفویان هنر فلزکاری بود. در این دوره استفاده از فولاد توسعه بیشتری یافت و ظرافت، خلاقیت و زیبایی در خلق آثار هنری مورد توجه بیشتر هنرمندان این رشته قرار گرفت. بر روی بسیاری از آثار فلزی این دوره، اشعار زیبا و سخنان نغزی خوشنویسی شده است. یکی از ویژگی‌های فلزکاری عصر صفوی، طلاکاری روی فلزات است. این آثار به جز جنبه هنری، موجب رونق تجارت و کسب و کار نیز بودند. بخشی از این آثار امروزه به عنوان گنجینه فرهنگی و تمدنی ایرانیان در موزه‌های معروف جهان جای گرفته و آنها به داشتن این آثار فاخر هنری که جنبه جهانی یافته‌اند، می‌بالند.^۱

۱۸ج

۱۸ج

۱- موزه‌هایی چون ویکتوریا و آلبرت (Victoria and Albert) در لندن، موزه ریکس (Rijks) در آمستردام، متروپولیتن (Mertopolitan) نیویورک، موزه لوور (Louvre) پاریس، موزه آرمیتاژ (Hermitage) سن پترزبورگ، موزه صنعت و هنر هامبورگ و ده‌ها موزه دیگر جهان از این آثار فاخر نگهداری می‌کنند.

پرسش‌های نمونه

- ۱ زمینه‌های اعتلای فرهنگ و هنر عصر صفوی را ارزیابی کنید.
- ۲ با توجه به شواهد و مدارک ارائه شده، وضعیت مدارس عصر صفوی را چگونه ارزیابی می‌کنید؟
- ۳ هنر نگارگری عصر صفوی را چگونه ارزیابی می‌کنید؟
- ۴ وضعیت منسوجات و پارچه بافی ایرانی در عصر صفوی را شرح دهید.
- ۵ در تهیه و تدوین این درس از چه منابعی بهره برده شده است؟ فهرست کنید.

۲۰- چه عواملی زمینه شکوفایی فرهنگ و هنر ایران را در دوره صفوی فراهم کرد؟

ج ۲۰

- ایجاد وحدت سیاسی
- ایجاد یکپارچگی جغرافیایی
- ایجاد انسجام اجتماعی
- رسمی شدن مذهب شیعه در ایران
- توجه شاهان صفوی به هنر و معماری
- توجه شاهان صفوی به فعالیت‌های علمی و فرهنگی
- گسترش «سنت وقف» در جامعه
- استعداد و ذوق هنری ایرانیان
- استفاده از میراث ادبی و هنری دوره‌های قبل

ج ۲۰